

Bu toy ki, var çox qəliz məsələdir. Həm qəlizdir, həm maraqlı... Elimizin ən qədim adət-ənənəsidir. Əvvəlki formasından çox fərqlənsə də, öz mahiyyətini heç vaxt itirmir. İki sevən qəlb birləşir, hər birinin həyatında yeni mərhələ başlanır. Lakin tarixin bütün dövrlərində gəncilər və yaşlılar birbirinin fikirləri ilə ayaqlaşmayıblar. Keçmiş adət-ənənələri saxlamaq istəyən nəvə-babalarımız, daim gənclərin yeni "icadları" ilə rastlaşdılar. Toy adətləri də belədir. Müasirləşməyə eşqinə müasirləşdik. Toylarımız da zamanla ayaqlaşdı. Hətta toyun ən vacib şəxslərindən sayılan, toyda gəlin, bəy qədər "hörməti" olan, sağdış, soldış, toybəyi belə müasirləşməyə girdəyində itib, batdı.

Bu toy ki var, çox qəliz məsələdir...

Keçmiş ənənələri itirən toylarımız gənclərin yeni "icadları" ilə "zənginləşib"

Aygün ƏZİZ

Gəlin, bu dəfə uşaq vaxtı zövq aldığımız bu gün bizə qərübə, bəzən də etiraf edək ki, gülməli gələn adətlərimizdən danışaq.

Məlumdur ki, toyun ilk mərhələsi elçilikdir. Elçilik mərasimi ailə böyüklərinin, valideynlərin, ağsaqqal, ağbirçəklərin xeyir-duası, razılığı ilə başa çatdırılır.

"QIZ ƏGƏR RAZIDIRSA, "ATAM BİLƏN MƏSLƏHƏTDİR" DEYƏR"

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, folklorşünas Əpoş Vəliyev deyir ki, bu gün elçilik mərasimi artıq öz mahiyyətini itirmək üzrədir. Müasir elçilik mərasimində xeyli əlavələr edilib, bayağılaşdırılıb: "Ailənin təməlinin düzgün qoyulması mərhələsini təşkil edən elçilik adəti unudulduqca boşanmaların sayı da təcridən artır. Təcrübələr göstərir ki, ailə başçısı, ağsaqqal, ağbirçək, valideynlərin razılığı, məsləhəti olmadan qurulan ailələr davamlı, uzun ömürlü, sağlam olmur, həmin ailələrdə problemlər çox olur. Adətlərimiz milli dəyərlərimizdir. Onlar unudulmamalı, yaşadılıb gələcək nəsillərə ötürülməlidir".

Folklorşünas deyir ki, müasir gənclər keçmiş elçilik adətlərini bəyənirlər: "Elçilik mərasimi özü də bir neçə mərhələdən ibarətdir: "qızbəyənmə", "qızgördü", "xəbərgöndərmə", "kiçik elçilik", "elçilik". Müasir dövrimizdə keçmişdəki elçiliyin belə uzun mərhələlərdən keçməsi gənclərdə bəzən təəccüb, bəzən istehza doğurur. Amma dərinədən araşdırıb düşündükdə, gələcək ailədə problemlərin olmaması, qohumların bir-birini yaxşı tanıması, gənclərin bir-birini başa düşməsi, yeni qurulan ailənin təməlinin sağlam olması, gələcəkdə dünyaya gələcək uşaqların düzgün tərbiyələndirilməsi üçün bu mərhələlərin nə qədər vacib olduğu aydın olur. Oğlan atası ağsaqqal, ağbirçək, tayfa böyüklərini, ən yaxın qohumlarını elçi etmək üçün dəvət edir. Birlikdə qız evinə yola düşürlər. Qız evində onları qızın ata-anası, baba-nənəsi, əmi-dayısı, xala-bibisi, ailənin yaxın qohumları qarşılayır. Bir az hal-əhval tutduqdan, gələcək qohumların bir-biri ilə tanışlığından sonra ağsaqqallardan biri gəlinin məqsədini açıqlayır. Bu zaman oğlan evinin söz sahibi

olan ağsaqqal adətən "biz sizin qapınıza xeyir iş üçün gəlmişik, qapınızda həmişə xeyir işlər olsun, günləriniz həmişə şadlıqla keçsin. Əl bizdən əmək sizdən, ətəyinizi kəsin, əlimizi kəsməyin. Qızınızı oğlumuza istəyirik" deyər. Qız evinin söz sahibi ağsaqqal "qızın anasını çağıraraq, görək qız razıdır mı?" deyər cavab verər. Qız anası qıza yaxınlaşaraq "atan səndən cavab gözləyir" xəbərini verər. Qız əgər razıdırsa susar, ya da "atam bilən məsləhətdir" deyərək razı olduğunu işarə edir. Qızın anası xəbər verər ki, "qız deyir ki, atam, böyüklərimiz bilən məsləhətdir" (Bu sözlər qızın valideyn, böyük sözündən çıxmasının, tərbiyəli böyüdülməsinin göstəricisidir). Bundan sonra qız evinin söz sahibi "Allah xoşbəxt eləsin" deyər razı olduqlarını bildirər. Bezi bölgələrdə olan adətə görə elçiliyin sonunda oğlan evinin ağsaqqalı başındakı papağını üç dəfə öz başına və qızın başına qoyar. Bu hərəkət qızın onların namusu sayıldığına bəyan edir. Elçilik mərhələsinin uğurla başa çatmasından sonra nişan mərasimi və toya hazırlıq başlayır.

"AĞSAQQAL VƏ AĞBİRÇƏKLƏR BÜTÜN PROSELƏRDƏN UZAQLAŞDIRILIB"

Keçmiş adətlər deyəndə, nəvə-babalarımızın fikrini öyrənməsək olmaz.

Masallı rayon sakini 85 yaşlı Ramiz Piriyyev də indiki adətlərdən narazıdır. Ramiz babaya toy adəti deyəndə, ah çəkir. Deyir ki, qızım, indiki gənclərə bizim dövrimizdəki kimi toy görmədikləri üçün bəzən yazığımız gəlir: "Bizim dövrimizdə oturmuş toy adətləri var idi. Hər

kəs çalışırdı ki, mədəniyyətimizə, ənənələrimizə, adətlərimizə uyğun toy etsin. Mentalitet sözü onda heç lüksionumuzda yox idi. Toylarımız gözəlliyi və sadəliyi ilə seçilirdi. İzdəyicilər dəbdəbdən uzaq, ağsaqqal, ağbirçək xeyir-duaları ilə baş tuturdu. Amma indi tamam başqa mənzərənin şahidi oluruq. Bütün proseslərdən ağsaqqal və ağbirçəklər uzaqlaşdırılıb. İndi əsas söz sahibi qız və oğlandır, hər şeyə özləri qərar verirlər. Bəzən olur ki, valideynlər belə məsləhətləşməzlər. Sanki, öz həmyaşdılarını ilə yarış qurublar. Kimin toyu kimdən yaxşı olacaq? Bir-birlərinin bəhsinə toya müğənni çağırırlar, bal ayına min

vamlı olaraq bəyin yanında olurlar. Eynilə də gəlinin iki yaxın rəfiqəsi onun sağdışı və soldışı kimi toyun başlamasından sonuna kimi yanında olur. Sağdış sağ tərəfdə dayanır, soldış isə sol tərəfdə. Sağdış bəyin yoldaşları arasında seçilib götürülən və ona evlilik, ailənin özəllikləri barədə məlumatlar verən adamdır. Ona görə də, əsasən, evli dostlar arasında seçilir ki, müəyyən təcrübəsi olsun. Xüsusilə gənc yaşda evlənən bəy üçün sağdış ən böyük köməkçidir. Dış sözü Kitabı Dədə Qorqudda da işlənir və çöl, bayır, yan mənalarını verir. Orada iç Oğuz və Dış Oğuz adlarına rast gəlinir. Belə bir

mülhazə də var ki, sağdış və soldış insanın sağ və sol çiyində əyləşmiş iki gözəgörünməz qoruyucu mələyin canlı təcəssümlüdür. Həm gəlinin, həm də bəyin sağdış və soldışın əsas işi bəy və gəlini qorumaq, onun "oğurlanma"sının qarşısını almaqdan ibarətdir. Onlar çəkdikləri təmənənəsiz zəhmətin müqabilində heç bir qarşılıq gözləmir. Buna baxmayaraq, toydan sonra oğlan və qız evləri onlara xələt verməklə öz razılıq və minnətdarlığını bildirir".

Toyda bir çox adət-ənənələr dəyişsə də, yerini başqası ilə əvəzlənsə də, bu mərasimin əsas qəhrəmanları hər zaman gəlinlə bəy olur. Arzu edərdik ki, ənənələr dəyişsə də, sevgilər əbədi qalsın. Təki həmişə toy olsun...

manatlarla pul tökülər, yeməklərdən danışmıram. Hər şey maddiləşib. Toy adətlərimiz getdikcə unudulur, mən buna təəssüf edirem".

"GƏLİN OĞLAN TOYUNDA İŞTİRAK ETMƏZDİ"

Xədicə nəvə oğlanla qızın toydan öncə tez-tez görüşməyinə qarşıdır: "Bizim zamanımızda gəlin oğlan toyunda iştirak etməzdi. Qız ismətli şəkildə öz otağında gələcək qohumları ilə oturub söhbət edərdi. Oğlanla qız bir-birinin üzünü elə toy günü görmürdü. Gəlini gətirib, evə qoyardı. Sonra gecə yarısına qədər

